

СТАНОВИЩЕ

на Народното събрание по к.д. N 22/1996 г.

I.

Петдесет и двама народни представители от 37-то Народно събрание на 16 октомври 1996 г. са направили искане до Конституционния съд на основание чл. 149, ал. 1 от Конституцията да даде задължително тълкуване на чл. 93, ал. 3 и 4 от Конституцията. Поставеният в искането въпрос е: "Необходимо ли е на първия избор за президент на Републиката да бъдат гласували повече от половината избиратели, за да се проведе в седемдневен срок втори избор, съгласно ал. 4 на същия член между двамата кандидати, получили най-много гласове при първия избор". Искане за тълкуване и на чл. 93, ал. 4 от Конституцията в смисъл "че, ако на първия тур няма избран кандидат, независимо по каква причина, вторият избор трябва да се проведе в същия седемдневен срок".

Конституционният съд с определение от 18 октомври 1996 г. е допуснал за разглеждане по същество искането на 52-та народни представители за даване на задължително тълкуване на разпоредбите на чл. 93, ал. 3 и 4 от Конституцията и е конституирал Народното събрание като заинтересувана страна по делото.

В отговор на писмо N 31/к.д. 22/1996 г. от 18.X.1996 г. Ви представям писмено становище по делото.

II.

Член 93, ал. 3 и 4 от Конституцията урежда произвеждането на преките избори за президент на Републиката на **два тура**.

Член 93, ал. 3 от Конституцията урежда произвеждането на **първия тур**. Тази конституционна разпоредба предвижда **кумулятивно две условия**, при наличието на които кандидатът за президент е избран още на първия тур: 1. в гласуването да са участвували повече от половината от всички избиратели; 2. съответният кандидат да е получил повече от половината действителни гласове от всички участвували в гласуването избиратели.

Тези **високи изисквания** са установени, за да подчертаят общата идея, че още на първия тур може да бъде избран кандидат в избори, в които има голяма изборна активност (повече от половината избиратели), и за даден кандидат са гласували голям брой избиратели - повече от половината от подадените действителни гласове. Този кандидат е "събрал" достатъчно "голямо народно доверие" и затова Конституцията го смята за избран още на първия тур.

Посочените две условия в ал. 3 имат **равно правно значение**. Всяко от тях е еднакво необходимо, за да се приеме, че е налице "положителен" изход от избора още на първия тур. Ако не е налице, което и да е от тези две условия или едновременно и двете условия, **никой от кандидатите не е избран**. Но това не означава, че изборите са недействителни.

Когато **"никой от кандидатите не е избран"**, е нова хипотеза, уредена в ал. 4 на чл. 93 Конст. Тя се отнася до **втория тур** на изборите за президент на Републиката. Той се произвежда както при отсъствието на всяко от посочените в ал. 3 две условия **поотделно**, така и при отсъствието и на двете условия **заедно**. За нея Конституцията (чл. 93, ал. 4) предвижда произвеждането на **нов избор** в 7-дневен срок, в който участвуват двамата кандидати, получили най-много гласове. "Произвеждането на нов избор" означава **продължаване на започналия избор** от I-ия тур, но с ограничен брой участници - само първите двама, получили най-много гласове. "Най-много гласове" се изчисляват от участвувалите в гласуването толкова, колкото са те - половината, повече или по-малко от половината избиратели. Този извод за смисъла на ал. 4 на чл. 93 Конст, се основава на **няколко съображения**:

1. На **изричния текст** на ал. 4 на чл. 93 Конст. От неговото **логическо** тълкуване следва, че II-ия тур на избор

задължително се произвежда в 7-дневен срок след първото гласуване с двамата кандидати, получили най-много гласове от участвувалите в гласуването, независимо от техния общ брой и съотношение с общия брой на избирателите.

2. Ако Конституцията е имала намерение да обвърже произвеждането на II-ия тур с общия брой на участвувалите избиратели в I-ия тур, това е **следвало да бъде постановено изрично**, като се обективира тази воля. В правото се тълкува обективизираната в правните норми воля.

3. Този извод се налага и от **систематичното** тълкуване на ал. 3 и ал. 4 на чл. 93 Конст. В ал. 3 е въведено изискването за участие в I-ия тур на изборите на повече от половината избиратели. Ако идеята на Конституцията е била да му придаде по-особено правно значение, щеше да го изрази и в ал. 4. Мълчанието на Конституцията по този въпрос означава, че конституционният законодател не е пожелал да предвиди започване отново на изборите, а идеята е била изборите на II-ия тур да **продължат**, независимо от броя на участвувалите в гласуването избиратели в I-ия тур.

4. Съгласно **чл. 93, ал. 1** Конст, президентът се избира за срок от 5 години. В рамките на този срок трябва да се произведе и приключи изборът за президент. Тази идея се извлича и от ал. 5 на чл. 93 Конст.

Идеята на Конституцията е в края на 5-годишния мандат на "действащия президент" да се произведат и **приключат** президентските избори, за да встъпи новият президент веднага след това в длъжност и по този начин да се осигури **постоянство и непрекъснатост в упражняването на функциите на президента на Републиката**.

5. Ако се приеме разбирането, че при участие на половината и по-малко от половината избиратели в I-ия тур не може да се произведе втори тур с кандидатите, получили най-много гласове, а трябва да се премине към нови президентски избори, създават се **непредвидими и непреодолими конституционни трудности и преки нарушения на изрични разпоредби на Конституцията**. Те се изразяват в обстоятелството, че по този начин ще трябва да се повтори цялата процедура по насрочване на изборите, избор на нова ЦИК, нова регистрация на кандидатите, предизборна кампания и др.под. Това прави практически невъзможно във

времето произвеждането на изборите така, че те да приключат до изтичането на 5-годишния мандат на действащия президент, което означава директно нарушаване на чл. 93, ал. 1 и 5 Конст. Но усложненията не спират до тук. Ако и в тези втори избори не участвуват повече от половината избиратели? А това е напълно възможно. Тогава трябва да се произвеждат трети, четвърти и т.н. избори. Това създава условия за перманентни президентски избори, обрича държавата на несигурност в продължителното време, в което ще бъде без избран по реда на Конституцията президент. Това може да доведе до дълбока **държавна криза**. Подобна идея не би могла да се препише на Конституцията.

6. Аргумент в подкрепа на противното разбиране **не би могъл да се извлече и от ал. 1 на чл. 93 Конст**, в частта ѝ, която предвижда, че президентът се избира "... по ред, определен със закон". Тази разпоредба делегира на Народното събрание правомощието да определя със закон произвеждането на президентските избори и тяхната организация: изборни органи (ЦИК, други избирателни комисии и секции), изчисляване на гласовете, президентска кампания и др.под. Народното събрание е изпълнило това правомощие със Закона за избиране на президент и вицепрезидент от 1991 г. и последвалите го изменения и допълнения. Но тази делегация не се отнася до въпроси, пряко и "по същество" уредени в самата Конституция. А такива са и въпросите в ал. 3 и 4 на чл. 93.

7. Становището, според което при произведени президентски избори, в които са участвували половината или по-малко от половината избиратели се смятат за непроизведени и следва да бъдат насрочвани нови избори, а не да се следва редът на чл. 93, ал. 4 Конст., **подтиква гражданите към избирателна пасивност** в президентските избори. Това не се вписва в правилата на реалната плуралистична политическа демокрация и в изборната активност на гражданите при избирането на органи, които от името на народа упражняват държавната власт (арг. чл. 1, ал. 2 Конст.). Ето защо и на това основание подобно разбиране не е политически перспективно и надеждно за демократичното развитие на обществото.

8. Цялата конституционна уредба на избора на президент и вицепрезидент е насочена към **своевременно избиране на нов държавен глава**. Това трябва да стане преди да е изтекъл мандатът на действащия президент, и то в разстояние на един месец - не по-рано от три месеца и не по-късно от два месеца преди изтичане на срока на пълномощията на действащия президент. Споровете относно законността на избора за президент трябва да се решат от Конституционния съд в едномесечен срок след изборите. Следователно, идеята на конституционния законодател е била да се осигури избирането на нов президент преди да е изтекъл мандатът на действащия държавен глава. Всичко, което не е съгласувано с тази позиция, не може да се приеме за конституционноосъобразно.

III.

В заключение: тълкуването на чл. 93, ал. 3 и 4 Конст. би следвало да приеме, че за произвеждането на втория тур на президентските избори не е необходимо да са участвували повече от половината избиратели. И при участие на половината и по-малко от половината избиратели в I-ия тур на президентските избори се произвежда в 7-дневен срок II-ри тур - нов избор по чл. 93, ал. 4 Конст., в който участвуват двамата кандидати, получили най-много гласове.

Председател:

